Frane Tente izvjesio hrvatsku zastavu na Marjanu, Udba ga ubila u Lepoglavi 8. studenoga

braniteljski-portal.hr/frane-tente-izvjesio-hrvatsku-zastavu-na-marjanu-udba-ga-ubila-u-lepoglavi-8-studenoga

Braniteljski portal November 8, 2024

Frane Tente preminuo je u Lepoglavskoj kaznionici 8. studenoga 1948. godine. Njegovo ime zauvijek će ostati upisano u hrvatsku povijest kao ime mladića koji je prvi u komunističkoj Jugoslaviji izvjesio hrvatsku zastavu na Marjanu.

Društvene mreže preplavljene su biografijom Frane Tente, dvadesetogodišnjaka kojeg su 8. studenog 1948. godine komunističke vlasti na okrutan način umorili u kazamatu u Lepoglavi.

Skupina hrvatskih domoljuba 10. tranja 1947. skinula je jugoslavensku zastavu s petokrakom sa splitskog Marjana i podigli hrvatsku zastavu dugačku 18 metara.

Osim biografije Frane Tente gotovo je nemoguće pronaći više podataka o "skupini dvanaestorice" koja je u prvim poslijeratnim godinama pokušala pružiti otpor komunističkom teroru. Podizanju hrvatske zastave na Marjanu desetog travnja 1947. godine, bio je tek jedan od razloga uhićenja, procesa i osude na dugogodišnje robijanje grupe Splićanki i Splićana.

Ulica Frane Tente

Inicijativu za dodjelom ulice Frani Tenti pokrenula je splitska udruga Urbana desnica, njezin tajnik objašnjava i zašto:

– Doznali smo za Franinu tragičnu sudbinu i akciju hrvatskih domoljuba koji su 1947. podignuli hrvatsku zastavu na Marjanu. Željeli smo tu gotovo nepoznatu priču o hrabrosti i žrtvi podijeliti sa što većim brojem građana, uskoro će u Splitu

i Mravincima biti oslikani murali njemu u čast, a na godišnjicu njegove smrti 8. studenog podnijet ćemo i službeni prijedlog gradskoj vlasti za imenovanjem jedne ulice u spomen na Franu Tentu.

Sudbinu Frane Tente široj javnosti je objelodanio politolog Josip Marović koji je prije nekoliko godina objavio njegovu kratku biografiju u knjizi "Mravinski žrtvoslov".

A mravinska obitelj Nikole Tente i Darinke rođ. Čulić doseljava se u Split, na Gripe sredinom dvadesetih godina. Pored Frane, imali su još sinove Maksimilijana i teško bolesnog Ivicu te kćeri Rosicu, Meri i Dubravku.

Najstariji Maksimilijan, Smiljko, rođen 1925. godine završio je Klasičnu gimnaziju u Splitu, gdje se u listopadu 1943. godine priključuje ustašama. Odlazi u Zagreb, a potom u Stockerau gdje završava časničku školu. Vraća se u Hrvatsku, a u svibnju 1945. godine povlači se s poraženom vojskom prema Austriji. Englezi ga vraćaju, isporučuju jugoslavenskim partizanima te je s nekoliko tisuća časnika NDH, strijeljan negdje kod Šentvida.

Godinu ranije, u Zagrebu mu se pridružio mlađi brat Frane, kao šesnaestogodišnjak, te se krajem rata također povlači prema Bleiburgu. Vraća se u koloni preko Zagreba i Bjelovara, odakle stiže kući u Split, gdje ga uhićuje OZNA, no 1946. godine ga puštaju, pa on nastavlja školovanje u Klasičnoj gimnaziji.

Osnivanje HOP-a

Frane se u Splitu povezao s desetak djevojaka i mladića, koji se sastaju po kućama i u drugoj polovini 1946. godine osnivaju Hrvatski oslobodilački pokret (onaj puno poznatiji HOP osnovao je deset godina kasnije Ante Pavelić u Argentini), s ciljem da, kako objašnjava kasnija sudska optužica, "podrivaju FNRJ", a zapravo su tiskali različite letke i pisali parole po ulicama.

Grupu hrvatski nastrojenih "ilegalaca" činili su Frane Bettini (22), Ivica Bavčević (22), Nikola Pensa (22), Jelka Betica (42), Vlaho Zelinka (45), Borica Jonić (20), Ruža Anić (19), Katica Šanić (20), Jakov Kirigin (19), Tomislav Karaman (21), bogoslov, kasniji svećenik i generalni vikar splitske nadbiskupije, Vjekoslav Matijević (20) i Frane Tente (19).

Čin koji je odjeknuo tadašnjim Splitom i bio razlog za hapšenje i sudski proces bio je njihov pothvat zamjene jugoslavenske zastave na Marjanu hrvatskom trobojnicom, o čemu nam svjedoči jedini i danas živi član skupine Nikola Pensa (91), tadašnji student medicine, a danas umirovljeni odvjetnik, sudionik Križnog puta i jugoslavenski politički zatvorenik:

– Sastajali smo se u nekoga od nas kući i sanjali slobodnu Hrvatsku, pokušavali nešto napraviti širenjem glasa o potrebi za hrvatskom nezavisnošću u tadašnjem komunističkom teroru. Tako smo Frane Bettini i ja došli na ideju da desetoga travnja zamijenimo jugoslavensku zastavu na Marjanu hrvatskom trobojnicom. Zašto deseti travnja? Ne zbog veličanja NDH nego zbog jedinog datuma koji je u to vrijeme asocirao da je Hrvatska ostvarila državnost. Makar i u takvoj ratnoj tvorevini kakva je bila NDH, a o njoj neka istinu kaže povijest.

Šok za komuniste

Bettini i ja smo noću došli na Marjan, ali je puhala strahovita lebićada, dizala se nevera, a mi nismo imali nikakav alat i odustali smo. A onda je Bettini sam, da nije rekao ni meni ni ikome iz skupine, došao u ranu zoru i promijenio zastave. Osvanuo je sunčani dan, a s njime i hrvatska trobojnica na Marjanu i Splitom se brzo pročuo glas o akciji.

To je za komuniste bio ogroman šok. Pisalo se tada kako je izvješena ustaška zastava, jer je u to vrijeme sve hrvatsko proglašavano ustaškim. Ali to je zapravo značilo da hrvatski narod nije pobijeđen i ušutkan u pravu na svoju državu i slobodu – prisjeća se Nikola Pensa.

Sjećanja blijede, prošlo je gotovo sedamdeset godina i šjor Nikola nam nije mogao potvrditi je li točna priča kako je 18-metarsku hrvatsku zastavu sašila Borica Jonić, kako se navodi u nekim dokumentima, sestra partizanskog narodnog heroja Ante Jonića, čiji je drugi brat poginuo u ustašama da bi osobno od Ante Pavelića bio proglašen vitezom, a kasnije je bila prva supruga proslavljenog golmana Vladimira Beare.

– Čujte, ta zastava je kao dokazni materijal zasigurno još negdje duboko u arhivima splitskog suda. Bilo bi je zanimljivo iskopati – kaže Pensa.

Istraga je počela, uhićenja su uslijedila za petnaestak dana, prvi je uhapšen Bettini, 29. travnja, a do 18. svibnja svi su bili u splitskome pržunu. Okružni sud srednje Dalmacije u Splitu izrekao je presudu već 27. svibnja. Pored vješanja zastave na teret im se stavljalo organiziranje udruženja koje je imalo za cilj nasilno djelovanje u svrhu rušenja ustavnog poretka u FNRJ, sastavljanje i rasturanje letaka s pozivom na otpor, pisanje parola tipa “Doli Tito” i “Živija HOP”, dizanje bune među seljacima u Žeževici, nabava sanitetskog materijala za odmetničke bande (za to je bio optužen Pensa, student medicine), vrbovanje članova u HOP, pokušaj Jakova Kirigina da se prebaci u odmetničke bande…

Frane Bettini dobio je deset godina zatvora s prisilnim radom, Bavčević šest godina, Pensa sedam godina, Betica deset godina, Zelinka dvije i po godine, Jonićeva četiri godine, Anićeva tri godine, Šanićeva tri godine, Kirigin dvije

godine, Karaman tri godine, Matijević 18 mjeseci a Tente tri godine zatvora.

Pronašli smo i izvještaj s izricanja presude u "Slobodnoj" od 31. svibnja 1947. godine u kojem se u naslovu navodi "Osuđena je grupa pripadnika organizacije HOP u Splitu zbog izdajničkog i protunarodnog rada", pa kaže dalje:

"Budnost naših organa uprave i svijest narodnih masa koje čvrsto stoje uz svoju narodnu vlast, nije dozvolila da se ova djelatnost širi i poprimi šire razmjere. Odmah nakon prvih njihovih protunarodnih akcija, kao što su vješanje ustaške zastave na Marjanu na dan uspostave tzv. NDH, deranje slike Ive Lole Ribara, sastavljanja letka potunarodnog sadržaja, ispisivanja neprijateljskih parola i sl. bili su pohvatani, te predani sudu da odgovaraju za svoj protunarodni izdajnički rad. Masa naroda koja je na raspravi s ogorčenjem pratila tok iskaza optuženih, u kojima su iznosili svoja nedjela, oštro je osudila izdajstvo ovih ostataka fašizma", raspalio se izvještač sa suđenja "Bettiniju i družini".

Šef nad šefovima bio je Josip Manolić

Pratimo dalje sudbinu najmlađeg od njih, Frane Tente. Nakon suđenja sproveden je u Šibenik, pa u Lepoglavu te na izgradnju pruge Šamac – Sarajevo. Vraća se u lepoglavski zatvor kojim je tada upravljao zloglasni Josip Špiranec, major KNOJ-a, a čiji je izravni nadređeni u to vrijeme bio vječni Josip Manolić, načelnik Odjela za izvršenje kaznenih sankcija u SUP-u NRH.

Zapovjednik kaznionice, u kojoj su se redovito provodila maltretiranja političkih zatvorenika, odredio je da mladoga Franu zatvore u samicu samo u donjem rublju. Stavili su mu okove na noge i zatvorili u visoku prostoriju bez stakla, a pod su zalili vodom koja se na hladnoći smrzavala. Umro je u dvadesetoj godini 8. studenog 1948. godine u 16 sati, prema zatvorskom izvještaju, od 'vodene upale porebrice i tuberkulozne upale mozgovnih opna'.

Dr. Augustin Franić iz Dubrovnika, koji je i sam kao mladić odležavao kaznu kao "politički" u tom zatvoru, objavio je prije nekoliko godina dokumentaciju KPD Lepoglava; u knjizi je poimence naveo 205 osoba, redom političkih zatvorenika, koje su stražari u Lepoglavi ubili, a poimence i 223 osobe koje su umrle u kaznionici, od bolesti i rana, te iznio podatak o 12,5 tisuća političkih zatvorenika od 1945. do 1990. samo u tom kazamatu.

Fragmente o skončanju nesretnog Frane Tente obitelji je prenio njegov prijatelj i član skupine osuđenih, Vjekoslav Matijević, koji je također bio u Lepoglavi, a uzrok smrti je kasnije potvrđen i u zatvorskoj dokumentaciji.

Tragedija za tragedijom

No, nije to bio kraj tragedijama koje su zadesile mravinsku obitelj Tente; kontaktirali smo s Franinom prvom rodicom i vršnjakinjom Klementinom Kuzmanić rođ. Tente (86), koja se sjeća kako su ona i mali Frane tovarima prevozili vino i povrće od Mravinaca do Gripa, gdje su stanovali Tentini.

– Moj otac Ivan i njegov otac Nikola su dva brata, nismo mogli bit bliži rod. Frane je bija vesel, uvik se smija i nikad mi nije priča o politici. Kad se dogodilo da je osta mrtav u Lepoglavi to mu je slomilo oca i mater. Nikad ga nisu vratili, ne zna mu se za grob – kaže teta Tina i otkriva obiteljsku tragediju koja je kao zla kob pratila hrvatski narod u srazu zločinačkih ideologija XX. stoljeća:

– Moga oca Ivana Tentu i tri moja brata, Špira, Petra i Filu, skupa sa pedesetak naših Mravinčana, a bilo je i Majdančana i Klišana, sve civila, strijeljali su 1943. godine ni krive ni dužne nacisti iz divizije Prinz Eugen na splitskome Trsteniku, tamo malo ispod kuće Maškovića. Moja sestra je stanovala blizu i kroz ponistru smo vidili di ih vode. Kad se raščistilo, našli smo ih pobijene. Ne pitaj me, sinko ništa… A najmlađi brat, Ćiril, poginija je u partizanima.

MP/ D.Šarac/Slobodna Dalmacija/ Foto:Urbana desnica